

Letti liehuu ja ruutuhame heilahtaa – marttojen lapsi- ja nuorisotyö kautta aikojen

Kirsi Vesterbacka 2006ⁱ

Sisällys

Sisällys	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Johdanto.....	3
Opi tekemään työtä.....	3
Pikkumartta, osallistu sinäkin marttatyttöjen säilöntäkurssille	5
Tyttötyön kulta-aikaa	5
Aina valmiina.....	7
Pääseekö pojatkin mukaan?.....	8
Mikrokokkit kakkukurssilla	8
Nuoriksi nuorten kanssa	9
Mistä varat – mistä ohjaaja?.....	10
Marttatyttöjen lehti	11
Nuorisotyö huomenna.....	12
Lähteet	13

Johdanto

Siniruudullinen puolihame ja pusero sekä samanvärisen punainen huivi kuin äidilläkin. Mustat remmikengät vielä jalkaan ja linnunsilmäpistoilla kirjottu villatakki ylle. Minäkin pääsen tänään martaillaan!

Kuva: Kymenlaakson Marttapiiriliiton alueen marttatyttöjä lastenhoitokurssilla. Marttojen perinnetietokeskuksen kuva-arkisto.

Nuorisotoiminta on ollut marttoja lähellä 1920-luvulta lähtien. Maatalouskerholaisten kulta-aikaa oli 1930-luvun alku, jolloin kerholaisia oli parhaana vuonna lähes 9000. Vastaavasti Marttatyttöjen kulta-aikaa osui suurten ikäluokkien kouluun menon tienoille, 1950-1960-lukujen taitteessa jolloin nuorisojäseniä oli suurimmillaan noin 7000. Tällä hetkellä alle 15-vuotiaita nuorisojäseniä on järjestössä hieman alle 700.

Nuorisotyötä on tehty maatalouskerhoissa, pikkumarttoina, marttatyttöinä, mikrokokkeina sekä erilaisille ryhmille suunnattuna toimintana iltapäiväkerhoissa ja esimerkiksi koulujen lomien aikana.

Opi tekemään työtä

Kuva: Kokkoselän kansakoulun marttojen puutarhakurssi 1926. Marttojen perinnetietokeskuksen kuva-arkisto.

Marttajärjestö perustettiin Sivistystä kodeille nimellä 1899. Jo samana vuonna yhdistystoiminta laajeni koko maata käsittäväksi. Senaatti ei antanut toimilupaa suomalaisten kansannaisten ja työläisnaisten sivistämiseen suomenkielellä. Niinpä järjestön nimeksi otettiin Martta ja toimintaa

jatkettiin painottaen enemmän kotitalouden hoitamisen opettamista kuin varsinaista sivistämistä. Tavoitteena oli saada kaikille siisti ja viihtyisä koti, jossa lasten olisi hyvä kasvaa. Lasten kasvatusta pidettiin tärkeänä, sillä valtio kaipasi kunnan kansalaisia, joita vieraat vallat eivät voi sortaa.

*Äidit Suomen muistakaa
Lapsianne kasvattaa
Terveiksi ja voimakkaiksi,
Uljaiksi ja arvokkaiksi.
Jalo pohja laskekaa,
Jolle voiپی rakentaa. Alli Nissinen 1924.*

Lasten ja nuorison kasvatuksen laadun kehittäminen alkoi korostua heti Suomen sisällissodan jälkeen. Tuolloin marttojenkin keskuudessa koettiin syvää huolta siitä, että sodassa orvoiksi jääneet lapset saisivat kunnan kasvatuksen ja oppisivat työhön. Työn oppimisen lisäksi marttojen järjestämät kurssit toivat perheeseen ruokaa.

Jo ennen sotaa järjestettiin satunnaisesti noin 10-vuotiaille lapsille marttatyttö- tai maanviljelyskerhoja. Vuodesta 1919 lähtien toiminta muuttui valtakunnalliseksi Valkjärveltä Laatokan Karjalasta lähteneestä koulutuksesta. Tuolloin oltiin tietoisia siitä, että kotitaloudellinen opetus oli aloitettava jo lapsuusiässä ja että erityisesti puutarhaharrastuksen herättäminen lapsissa olisi hyvin tarpeellista.ⁱⁱ

Kerhoon kuuluminen ei ollut aina vapaaehtoista. Kansakoulujen opettajina toimivat maatalouskerhojen vetäjinä toimivat martat usein myös pakottivat kerhoon mukaan sellaisia lapsia ja nuoria, joiden katsoi pääasiassa perheolojensa vuoksi erityisesti tarvitsevan maatalouskerhon oppeja. Esimerkiksi Saarelan kansakoulun maatalouskerhossa oli vuonna 1929 vapaaehtoisia viljelijöitä 25 ja kerhoon pakotettuja 30.

Puutarhakurssien lisäksi martoilla oli ensimmäisen maailmansodan molemmin puolin jonkin verran lapsille ja nuorille, pääasiassa tytöille suunnattua kotitalousneuvontaa. Muuten tytöt ja pojatkin osallistuivat aikuisyhdistyksen toimintaan olemalla mukana kursseilla ja järjestämällä ohjelmaa marttojen erilaisiin tapahtumiin. Suosittuja sen ajan ohjelmanumeroita olivat laulaminen, runonlausunta ja tanhuaminen. Ohjelmaa oli helppo järjestää ja harjoitella, sillä kansakoulunopettajat kuuluivat useasti marttoihin ja järjestivät harjoittelun koulutoiminnan yhteydessä.

Puutarhahoidolla oli 1920-luvulla keskeisempi rooli, kuin muulla kotitaloustoiminnalla. 20-luvulla kotitaloustyön ohella pidettiin pyhäkoulutoiminta. Lisäksi oli lasten- ja nuorten järjestämä tuotteiden myynti ja näyttelitä. Samoja toimintamuotoja jatkettiin toiseen maailmansotaan saakka.

Pikkumartta, osallistu sinäkin marttatyttöjen säilöntäkurssille

Kuva: Vuobiniemen Marttatyttöjen käsityökerho. Marttojen perinnetietokeskuksen kuva-arkisto.

Lasten ja nuorten maatalouskerhotyö aiheutti eri järjestöissä kilpailua siitä, kenen kerhossa oli eniten osallistujia. Taloudellisista syistä monet marttayhdistykset joutuivat kuitenkin luopumaan maatalouskerhotyöstään 1930-luvun alussa. Niinpä Suomalainen Marttaliitto kehotti keväällä 1935 paikallisyhdistyksiään perustamaan pikkumarttakerhoja, joiden ovet olisivat avoinna myös pojille.

Talvisota muutti marttatoimintaa monella paikkakunnalla, ja erityisesti toiminnan muutos koski lapsi- ja nuorisotyötä. Kun miehet olivat rintamalla, piti naisten ja lasten kasvattaa ruoka ja tehdä muut työt. Lisäksi karjalaisten evakkojen siirtyminen Karjalasta läntiseen Suomeen vaikutti niin siirtyjiin kuin vastaanottajiinkin.

Monilla paikkakunnilla marttatyötä ei juuri tunnettu ennen sotaa. Vasta karjalaisten evakkojen saapuminen paikkakunnalle ja heidän mukanaan tuomat marttakerhot saivat paikkakuntalaisetkin innostumaan kotitalousneuvontajärjestön toiminnasta. Etenkin Lottajärjestön lakkauttaminen rauhanteon jälkeen jätti toimivalle järjestöihmisille tilaa uuden järjestön toimintaan osallistumiseen, ja marttatoiminta alkoi kasvaa koko maassa.

Tämä lisääntynyt marttatoimintavireys näkyi myös lapsi- ja nuorisotyössä. Puutarhakurssien ohella ryhdyttiin järjestämään säilöntä- ruuanlaitto- ja käsityökurseja. Sen lisäksi lapset ja nuoret tekivät retkiä, osallistuivat talkootoimintaan, myyjäisiin ja arpajaisiin sekä harjoittelivat esiintymistä lausunta- ja näytelmäkerhoissa ja marttojen juhlissa. Eräs martta on muistellut aikaansa pikkumarttana:

”Kesällä järjestettiin ohjelmaillamia yhdessä maamies- ja urheiluseuran kanssa, ja aina tuli jokunen marka kerätyksi marttojen kassaan. Koulussa ollessamme me oppilaat keräsimme koulumatkalla taloista leipomistarpeita äitienpäiväleipomuksia varten. Oltiin siis pikkumarttoja!”

Tyttötyön kulta-aikaa

Kuva: Muuramen Marttatyttöjen leipomiskurssi 1955. Keski-Suomen Marttojen kuva-arkisto.

Marttojen lapsi- ja nuorisotyö koski toisesta maailmansodasta aina 1960- ja 1970-luvun taitteeseen pelkästään tyttöjä, joita alettiin vuonna 1944 kutsua marttatyttöiksi. Ensimmäinen nuorisotyötoimikunta kokoontui Marttaliitossa 1953. Entisenkaltainen toiminta säilyi, joskin pääpaino siirtyi lopullisesti puutarhasta keittiöön ja sisällä tehtäviin kotiaskareisiin.

Marttatyttöjä yritettiin sulauttaa järjestöön ja tyttötyö oli organisoitu samalla tarkkuudella kuin aikuisten marttoenkin toiminta. Tytöt saivat myös 1950-luvulla oman marttamekon, joka teki heistä äitinsä kaltaisia. Anna Makkonen on muistellut Parnassossa lapsuuttaan marttatyttönä: ”Meillä oli samanlaiset asut kuin isoilla martoilla: siniruutuinen mekko, esiliina ja hartiahuivi.”

Pienoismallit yleistyivät toisen maailmansodan jälkeen marttojen neuvonnan apuvälineinä, koska tuolloin myös kulkuyhteydet alkoivat parantua ja monet neuvojat noudattivat neuvoja Aada Nevalaisen 1930-luvulla luomaa esimerkkiä ja ostivat auton. Näin pienoismallilaatikoiden vieminen yhdistyksessä pidettäville kursseille tai marttailtoihin tuli helpommaksi.

1940-luvulla marttatyöt harjoittelivat aikuisten kanssa keittiökalustesuunnitelman tekemistä Enso-keittiön mallikeittiön kalusteiden avulla. Sen lisäksi tytöt harjoittelivat kodin sisustamista kokonaisilla nukkekodeilla. Näin opittiin leikin avulla näkemään, paljonko huonekaluja huoneeseen mahtuu ja kuinka paljon tilaa pitää jättää, jotta huoneessa mahdutaan vielä tekemään töitä. Samalla opetettiin pientä silmää katsomaan kauneuteen ja harmoniaan.

1950-luvulla marttatyöt alkoivat aikuisten ohella harrastaa sosiaalista toimintaa. Monilla tyttökerhoillakin oli oma kummilapsensa rajaseudulla Kainuussa, jolle lähetettiin paketteja. Marttatyöt kokoontuivat usein aikuisista poiketen sekä talvella että kesällä. Kesällä osallistuttiin myös lukuisille leireille ja tehtiin retkiä. Monissa piirilütoissa järjestettiin tyttöjen leiri sekä alku- että loppukesäksi. Sen lisäksi erityisesti kaupunkiyhdistyksillä saattoi olla omia leirejä.

Tytöt osallistuivat edelleen myös joillain paikkakunnilla aikuisten toimintaan. Siihen oli olemassa kaksi koulukuntaa. Toiset halusivat pitää tytöt täysin erillään, toiset halusivat että tytöt osallistuvat aikuisten toimintaan ainakin silloin tällöin, jotta tyttöjen olisi helpompi liittyä tuttujen marttojen seuraan, kun täyttävät maagiset 15-vuotta. Eräs martta on muistellut: *”Jotain vaikutteita opettajani marttatoiminnastaan ja [marttatyttö]kerhoa pitämällä minuun jätti, koska liityin itse Kivijärvellä asuessani Kivijärven marttoihin.”*

Monilla paikkakunnilla osallistuminen aikuistentoimintaan oli välttämätöntäkin. Sodan jälkeen kun kaikki opettajat eivät enää kuuluneetkaan marttoihin, eikä tyttökerholle ei aina löytynyt ohjaajaa.

Aina valmiina

Kuva: Mikkelin Keskikampanin Marttojen pikkumartat Kommelilla 1959. Marttojen perinnetietokeskuksen kuva-arkisto.

Huom! Kuva ei ole Marttapartiolaisten vaan Marttatyttöjen leiriltä, kuten asuistakin voi päätellä.

Lapsia ja nuorisoa on koko marttatoiminnan historian ajan kiinnostanut retkeily ja leirielämä, joiden aikana opittiin elämään luonnossa ja samalla hoitamaan leirielämällä vaadittavat kotitaloustyöt.

Marttatyttöjen aloitettua toimintansa aloitettiin myös koulutusyhteistyö Suomen Partiotyttöjen kanssa. Yhteistyö laajeni 1945 jolloin perustettiin Marttatyttöjen Partioliitto, joka kuului alaosastona Suomen partiotyttöjärjestelmään. Toiminta otettiin innostuneena vastaan ja jo kolmen vuoden kuluttua marttapartioita oli 58. Suurimmillaan marttapartioiden määrä oli 115 ja niihin kuului yli 4000 nuorta. Eniten marttapartiolaisia oli maaseudulla Länsi- ja Itä-Suomessa.

Marttapartiolaiset toimivat partiolakien mukaisesti, mutta heidän erikoisohjelmansa oli kotitaloudenhoito samaan tapaan kuin meripartiolaisilla on purjehtiminen. Ongelmana marttapartiolaisten toiminnassa oli ohjaajien ja toisaalta varojen puute. Martat eivät juuri innostuneet tukemaan marttapartiolaisia, sillä partioaate oli martoille vieras. Vierautta lisäsi se, että partioiden ohjaaja ei itse usein kuulunut lainkaan marttoihin.

Ongelmia toiminnassa esiintyi koko ajan eikä toiminta kahden järjestön, Partioliiton ja Marttaliiton, alaisuudessa ollut aina helppoa. Kun lisäksi partiolaisten määrä väheni alkuinnostuksen jälkeen hyvin nopeasti, noin 1950-luvun taitteessa jopa 500 jäsenen vähenemisvauhtia, ei 1960-luvun alussa ollut enää mitään syytä jatkaa. Niinpä vihdoon 1964 Marttojen Partioliitto lakkautettiin ja jäljellä olevat yhdeksän marttapartiota siirtyivät partioliikkeeseen tai lopettivat toimintansa. Tietoja siitä, että joitain marttapartiolaisia olisi siirtynyt kokonaisuutena ryhmänä marttatyttöiksi, ei löydy. Todennäköistä on kuitenkin, että kerhotta jääneet tytöt liittyivät paikallisiin marttatyttökerhoihin.

Pääseekö pojatkin mukaan?

Kuva: Marttatyttöjen ruokakurssin aikaansaannoksia arvioidaan. Valokuvaajat Aho & Soldan, Marttojen perinnetietokeskuksen kuva-arkisto.

Marttojen nuorisotyö on ollut periaatteessa kaikille avointa. Kaikki alle 15-vuotiaat ovat mahtuneet mukaan. Sodanjälkeisenä aikana työ oli kuitenkin suunnattu vain tytöille. Vähitellen 1960-luvun loppupuolelta lähtien myös pojat halusivat päästä mukaan ruuanvalmistuskursseille. Osaksi tähän vaikutti kansalaiskoulun antama malli poikien osallistumisesta kotitalousopetukseen, osaksi kaupunkilaistuminen, joka vähensi poikien luontaista osallistumista kodin töihin isän mukana pelloilla.

Vuodesta 1962 lähtien marttojen lapsi- ja nuorisotyöhön antoi ryhtiä taitoavainmerkkisuoritusten laajeneminen koskemaan nuorisojäseniä. Uutena toimintana otettiin mukaan 1960-luvulla myös kotitalousriippikoulu, mutta se ei tuolloin tullut muotiin eikä jäänyt pysyväksi toiminnaksi.

Nuorisotyössä ryhdyttiin kiinnittämään huomiota myös ammattitaitojen kehittämistä edistävään kurssitoimintaan. Tämä kehitys ei kuitenkaan ollut mitään uutta, sillä monet ennen 1950-lukua pidetyt useiden viikkojen mittaiset käsityö- tai kotitalouskurssit olivat antaneet pontta tyttöjen hakeutumiselle opiskelemaan Wetterhoffille tai Kotitalousopettajakouluun.

Mikrokokit kakkukurssilla

Keski-Suomen Marttojen pikkukokkikerhon kerhoilta. 1980. Keski-Suomen Marttojen kuva-arkisto.

Taitoavainmerkkitoiminta antoi leimansa koko 1970-luvun nuorisotyölle. Vasta 1980-luvulle tultaessa ryhdyttiin pitämään taas enemmän vapaamuotoisempia kursseja. Poikien mukaantulon vuoksi

marttatyttöjen nimi vaihtui mikrokokkeihin, millä ei tarkoitettu mikroaaltouunin käsittelyyn perehtymistä vaan ei vielä aikuista, mikro, kokkia.

Kursseja pidettiin harvakseltaan niin yhdistyksissä kuin piirilii-toissakin. Monet kurssit kestivät koko talven tai esimerkiksi viisi viikkoa syksyllä tai keväällä. Kursseilla opiskeltiin perusruuanlaittoa keskittyen lapsille maistuvaan kotiruokaan ja leivontaan. Kokeiltiinpa Kainuussa jälkeen kotitalousriippikoulujakin.

1990-luvun lopulla martat ottivat joillain paikkakunnilla hoitaakseen lasten iltapäiväkerhotoiminnan ja pidemmistä kurssisarjoista luovuttiin. Tällä hetkellä iltapäiväkerhotoimintaa harjoitetaan esimerkiksi Etelä-Savon Marttapiirilii-toissa, missä on neljä iltapäiväkerhoryhmää.

Kursseja on pidetty piirilii-toissa myös lasten syys- ja hiihtolomalla sekä kesäloman ensimmäisellä tai viimeisellä viikolla. Tällöin kurssit ovat olleet usein viisipäiväiset, ja niiden nimenä on ollut usein Junnujen köksäkurssi.

Viime aikoina yhdistysten järjestämä mikrokokkitoiminta on vähentynyt ja sitä korvaamaan on tullut edellä mainitun iltapäiväkerhojen lisäksi lyhyet muutaman tunnin kokkauskerrat. Niiden aiheina on pääasiassa ollut karjalaiset piirakat tai täytekakut. Täytekakkujen tekokurssit ovat keskittyneet äitien- ja isäinpäivä tuntumaan. Tätä kurssitoimintaa varten on juuri ilmestynyt Martan kakkukoulu - kirjanen.

Nuoriksi nuorten kanssa

*Kuva: Katja Kuittisen tekemää Kokataan yhdessä –
opetusmateriaalin kuvitusta.*

Martoilla on ollut teemavuosia vuodesta 1934 lähtien. Vuonna 1948 vietettiin Nuorisovuotta ja 1978-79 Nuoriksi nuorten kanssa –teemavuosia. Näinä vuosina kiinnitettiin erityistä huomiota nuorisotoimintaan. Emäntälehdessä 1948 Marttatyttöjen osastopalstalla kehoitettiin tyttöjä ottamaan vuosi vakavasti ja näyttämään voimansa: *”Ja tänä nuorisovuonna me näytämme mihin mekin pystymme.”*

Vuodesta 1991 ammattimaista marttatoiminaakin on leimannut hankkeet. Nuorisotoiminnassa hankkeet aloitettiin 1989, jolloin alkoi kolmivuotinen Nuorisotoiminnan kehittämisprojekti, Eväitä reppuun. Hankkeen tarkoitus oli toiminnan kehittämisen lisäksi sen kartoittaminen.

Kartoittamisesta olikin hyötyä, sillä sen aikana havaittiin, kuinka erilaista nuorisotoiminta on eri piiriliitoissa. Samalla havaittiin, kuinka nuorten ohjaajien kouluttamisen tarve sekä sen haastavuus. Vaihtelihan kerhojen ohjaajien ikä 15:stä 60:een.

Leipominen kohottaa mieltä oli marttojen 1990-luvun lopun nuorisotyöhanke. Lisäksi piiriliitoilla on ollut eri puolilla maata omia kampanjoita. Esimerkiksi Pohjois-Savon Marttapiiriliitto on järjestänyt eri puolilla aluettaan lasten leivontatapahtumia.

Nuorille perheille järjestettiin 2000-luvun alussa Kotirumba rullaamaan –koulutushanke, jossa aikuiset opiskelivat ja lapsille järjestettiin siksi ajaksi kerhotädin pitämää ohjelmaa. Opiskelun päätteeksi syötiin yhdessä valmistettua ruokaa. Tällä hetkellä menossa on Kokataan yhdessä – koulutushanke, jossa aikuinen oman tai lainatun lapsen kanssa opettelee tekemään yhdessä ruokaa.

Kotitalouden opettamisen ja siihen liittyvien julkaisujen lisäksi Marttaliitto on painanut lapsille muutamia pelejä kuten Perhepelä ja Metsäpelä. Ennen vuosituhannen vaihdetta julkaistiin yhdessä Luontoliiton kanssa Sami Siilin luontoretki -paketti, jossa oli ohjaajanopas ja lapselle annettava. Muusta neuvonnasta on vastannut maakunnallisesti marttapiiriliitot ja –yhdistykset eri puolilla maata.

Mistä varat – mistä ohjaaja?

Kuva: Marttatyttöjä kotiaskarekursilla

Huutokoskella Joroisten Karjatalouskoululla 1962.

Etelä-Savon Marttojen kuva-arkisto.

Marttatyttötyö ei aina ole ollut helppoa. Milloin on ollut puutetta rahasta, milloin hyvästä ohjaajasta. Sirkka-Liisa Louhe yritti innostaa marttoja 1960-luvulla ottamaan marttatyttöjä mukaan aikuisten toimintaan mukaan, jotta tytöt eivät kokonaan jäisi ilman ohjausta ja jotta he tottuisivat toimimaan martoissa.

Ohjaajapula näkyi toiminnan aaltoiluna. Uusi innokas ohjaaja järjesti kursseja jonkin aikaa säännöllisesti, mutta innon sammuaessa ja vastuun taakan alkaessa painaa moni jätti ohjaajantoimen. Sama pulja, joka näkyi marttatyttöjen ohjaajien puutteena, näkyi myös ammattitaitoisten ohjaajien puutteena marttapartiolaisten keskuudessa. Marttojen oli vaikea lähteä vain kesäisin järjestettävälle

partionjohtajakursseille, sillä kesä oli maalla työntäyteisintä aikaa. Tilannetta yritettiin korjata parin päivän talvikursseilla, mutta se ei tilannetta helpottanut.

Toinen merkittävä ongelma oli marttatyttöjen varojenhankinta. Monet marttayhdistykset eivät kokeneet yhdistykseen kuuluvien marttatyttöjen kerhoa omaksi toiminnakseen. Pohjois-Savosta Marttaliittoon 1950-luvulla lähetetty kirje kuvaa hyvin ohjaajien tunteita. Kirjeessä ohjaaja kuvailee tilannettaan.

Hän kyllä voi tehdä marttatyttötyötä kotitalouskurssina työajallaan, joten palkkiosta ei ollut tarvetta, mutta varoja kerhon pyörittämiseen ei tahtonut löytyä, ja jos löytyi, niin heti olivat aikuiset Martat tulossa jakamaan tyttöjen tekemiä leivonnaisia.

”En tahdo valittaa, vielä vähemmän kerjätä, mutta varojen puuttuminen on sitkeä jarru; kun täytetään kakku tai tehdään muita leivonnaisia, tulee kyllä tyttöjä, vaan jako on muruina kerättävää kun tietysti talon joukot ja vieraat on myös otettava huomioon. Kyllä saimme Piirililtolta kerran paljon tavaroita, makaroonia y.m. ja sitä en unohda koskaan, vaan oman yhdistyksen taholta emme ole saaneet tukea, vieraita vain... Kunpa isot Martat edes Martanpäiväkahvit antaisivat tytöille olisi se aivan eri kuin tulla lasten ’murusia’ ottamaan.”

9 (10)

Marttatyttöjen lehti

Kuva: Marttatyttöjäjen lehden kansi 2/1961. Marttojen perinnetietokeskuksen kirjasto.

Marttatyttökerholaisten ohjaajien tueksi julkaistiin marttatyttöjen sesonkiaikana 1950-60-lukujen taitteessa muutamia vuosia Marttatyttöjen lehteä. Lehdessä kerrottiin tyttötyöstä eri yhdistyksissä ja annettiin vihjeitä kerhoiltojen aiheeksi. Esimerkiksi lehdessä 2/1961 suositeltiin aiheiksi huhtikuulle: Miten suoritit ensimmäisen vaateostoksesi? ja Vieläkö olet vanhoollinen ruokailutottumuksissasi? Samassa lehdessä annettiin myös vihjeitä retkeilyyn, kerrottiin että kauneuden perusta on oikea ruokavalio, annettiin ohjeita maitojuomien tekemiseen ja kerrottiin Pitkäljärven Marttatyttökerhon toiminnasta.

Suurten ikäluokkien tyttöjen kasvettua pois marttatyttöiästä ja kerhojen määrän vähettyä, Marttatyttöjen lehti muutettiin Tiedotuksia martalle ja martatyttölle –lehdeksi, joka ilmestyi ainakin

vuosina 1966-1971. Näissä lehdissä pääpaino oli aikuisten marttakerhojen toiminnan tukemisessa, jota tehtiin erityisesti opintokerhoaineiston esittelyin. Lisäksi oli mm. marthaillan aiheiksi sopivia tekstejä ja runoja. Marttatytöille oli lehdessä omistettu sivu tai kaksi.

Jossain vaiheessa 1970-luvun alussa koko lehti lopetettiin, mutta Emäntälehdessä julkaistiin säännöllisesti nuorisopalstaa, joka jatkuu edelleen. Vuonna 2005 Emäntälehdessä olleet nuorisosivut ovat painottuneet Suomalaisten suurmiesten perintöön ja siihen liittyvään askarteluun. Koska Marttaliitolla ei ole omaa nuorisotyöstä vastaavaa kehittämisspäällikköä, ostetaan artikkelit ulkopuolisilta.

Nuorisotyö huomenna

Lapsi ja nuorisotyö on ollut marttojen sydäntä lähellä koko 107 toimintavuoden ajan. Toimintaa on leimannut pula milloin ohjaajista, milloin rahasta ja milloin itse nuorisosta. Tämän päivän nuorisolla löytyy virikkeitä monista muistakin yhdistyksistä ja kerhoista, televisiosta ja tietokoneesta puhumattakaan. Aikaa marttojen toimintaan osallistumiseen ei ole, eikä toiminta välttämättä kohtaa siitä kiinnostuneita lapsia ja nuoria.

Toisaalta kotitaloustunnit koulussa ovat yksi suosituimmista kouluaineista erityisesti poikien keskuudessa. Tulevaisuuden haasteet löytyvätkin varmasti siltä saralta. Miten saada yläasteikäinen nuori kiinnostumaan kotitalousharrastuksen jatkumisesta koulun kotitaloustuntien jälkeen? Ratkaisuksi marttapiiriliiot voisivat tarjota säännöllisiä kokkikerhoja esimerkiksi kansalaisopistoissa pidettäväksi vaikkapa kerran kuukaudessa. Tällöin nuoret voisivat tutulla porukalla kokoontua valmistamaan ruokaa yhdessä, ja samalla taidot karttuisivat.

Sitä odotellessa marttojen toimiin voi tutustua paikallisesti yhdistyksissä, joiden toiminnasta saa tietoa paikallislehtien järjestöpalstoilta, Marttapiiriliiitoista sekä internetistä osoitteesta www.martat.fi/toiminta. Marttayhdistyksiä ja kerhoja löytyy lähes joka kunnasta. Tällä hetkellä niitä on 1500 ja niihin kuuluu noin 50.000 jäsentä.

Lähteet

- Haapakoski, Sonja: Pitkälahden My:n lapsi- ja nuorisotyö. Julkaisematon muistelmä Marttojen perinnetietokeskuksen arkistossa, 2005.
- Hirsjärvi, Sirkka: Marttaliiton nuorisotyö. Julkaisematon raportti, Marttaliitto, Helsinki, 1975.
- Järvenpää, Taru: Marttoja ja partiolaisia: Marttatyttöjen partioliitto 1945-1964. Julkaisematon Suomen historian esitelmä Tampereen yliopisto. Marttojen perinnetietokeskuksen arkistossa.
- Kinnunen, Irma: Mitä marttatoiminta on itselle merkinnyt. Julkaisematon opintokerhoalustus Marttojen perinnetietokeskuksen arkistossa, 1999.
- Kunnari, Pirjo: Muistikuviani marttatyttökerholaisena. Julkaisematon muistelmä Marttojen perinnetietokeskuksen arkistossa, 2005.
- Louhe Sirkka-Liisa: Marttatyttöjen osasto. Emäntälehti 1/1948, 18.
- Louhe, Sirkka-Liisa: Marttatyöt ja martat: lupaavaa lapsuusaikaa marttatyössä. Tiedotuksia martalle ja marttatyölle –lehti 2/1967 s. 13-14.
- Makkonen, Anna: Martta ja Maria. Parnasso 2003.
- Mikkonen Reijo: Nuorisotoiminnan kehittämisprojekti : Eväitä reppuun 1989-1991 loppuraportti, Marttaliitto, Helsinki, 1991.
- Nissinen Alli. [Runo kasvatuksesta.]. Emäntälehti 9/1924, s. 183.
- Riittinen, Tiina: Julkaisematon esitelmä marttojen nuorisotyöstä. Marttojen perinnetietokeskuksen arkistossa, 2005.
- Siitonen, Seija: Marttatyttöjen partioliitto. Julkaisematon Seurakuntaopiston erikoistutkielma, Marttojen perinnetietokeskuksen arkistossa, 1961.
- Vesterbacka, Kirsi: Katseet kasvatukseen ja kodinhoitoon. Emäntälehti 3/2004 s. 40-41.

ⁱ Teksti on alun perin kirjoitettu lehtiartikkeliksi.

ⁱⁱ ¹ Hirsjärvi, 1975, 18. Hirsjärven puutteena on sen suppea lähdemateriaali. Jostain syystä vuosikertomuksia 1899-1938 ei ole käytetty tutkimusta tehdessä, vaan tuolta ajalta on nojaututtu ainoastaan järjestön suurimpiin historiikkeihin. Myöskään Emäntälehtiä ei ole käytetty koko tutkimuksen lähteenä.